

Het vogellogboek van eetcafé "De Boschplaat"

LEO BOT & PIET ZUMKEHR

Het waarnemen van vogels is een liefhebberij die door steeds meer Nederlanders wordt beoefend. Menig natuurgebied wordt in het weekend bezocht door tientallen vogelliefhebbers gewapend met kijker of telescoop. Ook op Terschelling is sprake van een soort "vogeltoerisme". Het aantal mensen dat speciaal naar Terschelling komt om naar vogels te kijken, neemt jaarlijks toe. Het "vogeltoerisme" voltrekt zich volgens andere patronen dan het "normale" toerisme. Er is een opvallende piek in de maanden mei en oktober, de maanden waarin de voorname vogeltrek plaatsvindt.

Op plaatsen waar veel vogelliefhebbers bijeenkomen is het tegenwoordig gebruik om een vogellogboek bij te houden. Bezoekers kunnen hun waarnemingen erin schrijven en zo anderen informeren over de laatste bijzonderheden. Vogellogboeken vinden we meestal in waarnemingshutten in natuurgebieden, maar soms ook in restaurants waar vogelliefhebbers elkaar plegen te ontmoeten. Een bijzonder leuk vogellogboek is aanwezig in het eetcafé "De Boschplaat" op Terschelling.

De zwartkopmeeuw lijkt sterk op de kapmeeuw, maar de kleur van zijn kop is donkerder en loopt geheel door over de nek (foto: René van Rossum).

Oosterend is gunstig gelegen

Dat het eetcafé "De Boschplaat" in de loop der jaren is uitgegroeid tot het ontmoetingscentrum voor

vogelliefhebbers is vooral te danken aan de gunstige ligging van het restaurant in Oosterend, het meest oostelijke dorp van Terschelling. Bezoekers aan het nabij gelegen natuurreservaat de Boschplaat weten het restaurant te vinden als zij na een vermoeiende dag in de natuur behoefte hebben zich ergens te laven. Bijzonder is, dat het restaurant gelegen is op een plek niet ver van de plaats waar zich in het najaar de vogeltrek concentreert. Zangvogels die uit het noorden komen en onderweg zijn naar zuidelijke streken vinden in de hagen, bosjes en weilandjes voedsel en dekking. Omdat de bosjes nabij Oosterend de eerste zijn die de vogels vanuit het oosten tegenkomen, kunnen hier vaak in september en oktober grote aantallen trekvogels bijeen worden gezien. De omgeving van Oosterend is dan ook een geliefde plek waar vogelwaarnemers uit heel Nederland naartoe komen, om tussen de grote aantallen trekvogels te zoeken naar zeldzame soorten.

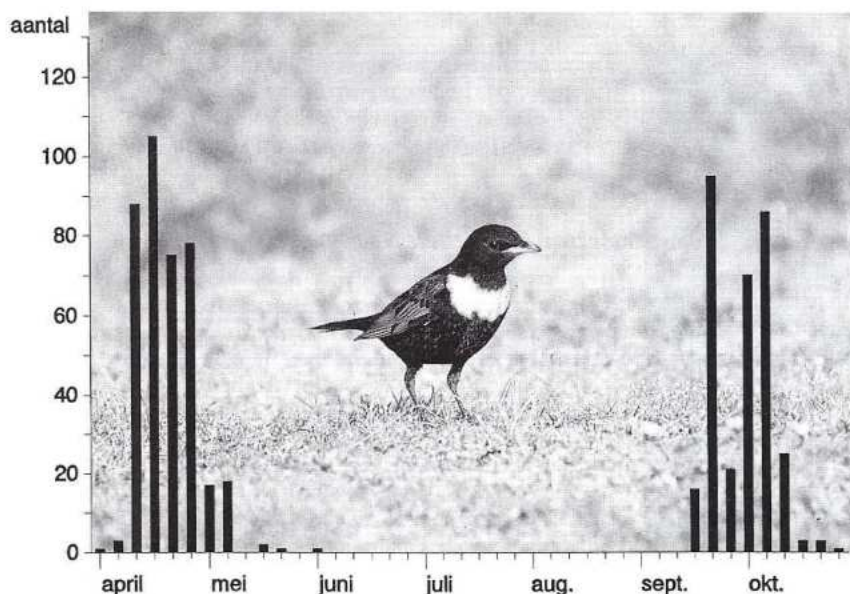
Ook voor het waarnemen van zeetrek is de omgeving van Oosterend een geschikte plek, omdat het strand hier vrij smal is. Gezeten in de zeereep aan het einde van de Oosterender Badweg, kan men indien voorzien van een goede telescoop op niet al te grote afstand zeevogels als jan van gent, grauwe pijlstormvogel of roodkeelduiker voorbij zien trekken.

Begonnen in 1986

Het idee om vogelwaarnemingen te verzamelen in een logboek is ontstaan in 1986. Vogelliefhebber en trouwe Terschelling-bezoeker Niek Marra nam het initiatief. De eerste pagina van het logboek is dan ook een inleiding van zijn hand, waarin de bedoeling van het dagboek uit de doeken wordt gedaan. Hij vergelijkt de huidige trend - "...vrijwel overal waar we vogels kunnen verwachten, zie je ook gekijkerde lieden." - met de situatie vijftig jaar geleden, toen je nog "eerder een bladkoninkje zag dan een vogelaar". Het vogellogboek is vooral bedoeld als een ondersteuning bij het uitwisselen van ervaringen van vogelwaarnemers.

De verwachting dat een vogellogboek "een goede indicatie geeft van wat je in het gebied kunt verwachten", zoals Niek Marra in zijn inleiding schrijft, is in de loop der jaren zeker uitgekomen. Inmiddels is na 8 jaar het eerste logboek vol. Het bevat vele duizenden interessante waarnemingen van veelal bijzondere soorten vogels. Dat het waarnemingenbestand toch geen doorsnee is van wat er in het veld aanwezig is, zal niemand verbazen. Vogelliefhebbers zijn immers geneigd waarnemingen van "gewone" soorten niet te vermelden. Het vogellogboek ontleent zijn waarde juist aan de vele waarnemingen van in ons land minder algemene vogelsoorten. En in dit opzicht geeft het logboek een goede indruk van enkele interessante trends en ontwikkelingen in de vogelwereld.

De doortrek van de beblifster op Terschelling (foto: Lorenzo Maginzali).

Najaarstrek

De najaarstrek op de Waddeneilanden is in de meeste jaren een interessant verschijnsel. Grote aantallen trekvogels passeren de eilanden in september en oktober. Veelal zijn koperwiek, zanglijster, keep en vink de meest talrijke doortrekkers. Tussen de vele zangvogels kunnen door intensief speurwerk ook de nodige zeldzamere soorten worden gevonden. Ook blijkt dat enkele vogelsoorten die als onregelmatige gasten in ons land bekend stonden, aanmerkelijk vaker voorkomen dan we vroeger meenden. Als voorbeeld kan hier het bladkoninkje genoemd worden. Dit zangertje, dat afkomstig is uit West-Siberië, wordt tegenwoordig ieder najaar in ons land aangetroffen, en soms in redelijke aantallen. Het vogellogboek meldt maar liefst 142 waarnemingen, alle tijdens de najaarstrek. Opvallend vaak worden ook gemeld grote pieper (50 maal), roodkeelpieper (16 maal), dwerggors (15 maal) en bosgors (11 maal).

Beflijsters

Het vogellogboek geeft ook een goed beeld van de doortrek van de beblifster over de Waddeneilanden. In tegenstelling tot de eerder genoemde soorten valt de piek bij de beblifster niet in het najaar, maar

juist in het voorjaar, met name in de tweede helft van april. Ieder voorjaar is de doortrek van kleine groepjes beblifsters een opvallend verschijnsel. Regelmatig worden ook grotere groepen gezien, tot soms 60 exemplaren bij elkaar. Een enkele maal blijven beblifsters op Terschelling hangen tot in mei of juni. Ook tijdens de najaarstrek worden regelmatig beblifsters aangetroffen, maar de aantallen zijn dan geringer.

Roofvogels

Roofvogels behoren tot de meest imposante vogels in de natuur. Ze worden dan ook regelmatig gemeld. Naast de regelmatig en frequent waargenomen blauwe en bruine kiekendieven, die op Terschelling tot de broedvogels behoren, vallen de hoge aantallen op van enkele op Terschelling overwinterende soorten. Zo zijn er 58 meldingen van de ruigpootbuizerd, maar ook 99 meldingen van het smelleken en 37 meldingen van de slechtvalk. Vooral de waarnemingen van deze laatste soort zijn opmerkelijk. De slechtvalk is de laatste jaren een vertrouwde gast geworden, waarvan er in de winter vaak meerdere exemplaren op het eiland verblijven. Anders is het gesteld met de zeearend. Deze soort werd in het vogellogboek "slechts" drie maal gemeld. Onder de waarnemingen van doortrekkende roofvogels vallen de hoge aantallen van de visarend op (42). De visarend behoort dan ook tot de regelmatige doortrekkers waarvan er jaarlijks verschillende exemplaren worden gezien. Minder regelmatig is de doortrek van de zwarte wouw (14 meldingen), de rode wouw (17 meldingen) en de roodpootvalk (15 meldingen).

Veranderingen

Bij het doorbladeren van het vogellogboek vallen de veranderingen op, die zich in de vogelbevolking hebben voltrokken. Het gaat hier om zowel de vestiging van enkele nieuwe soorten broedvogels als het geleidelijk verdwijnen van enkele zeldzaam geworden soorten in de loop van de jaren. De meest opmerkelijke nieuwkomer is ongetwijfeld de roodmus. Deze soort werd in 1985 voor het eerst op Terschelling gezien. Nadien nam het aantal sterk toe, en sinds 1990 wordt ook gebroed. Het vogellogboek meldt 31 waarnemingen van de

Rechts: Het kleinste valkje is het smelleken, die vooral in voor- en najaar op de doortrek op Terschelling wordt gezien (foto: René van Rossum).

Geheel rechts: Alleen de echte kenners zullen in dit vogeltje de Pallas Boszanger herkennen. Slechts 4 maal werd dit vogeltje in het logboek vermeld (foto: René van Rossum).

De roodmus broedt sinds 1990 op Terschelling. Achter de eendenkooien bij de Grië bij Oosterend heeft men een grote kans in het voorjaar de zang te horen (foto: Hans Gebuis).

soort, meestal uit de maanden mei en juni. In deze tijd is de roodmus erg luidruchtig. De zang - "pleased to meet you", volgens de Engelsen - is dan op grote afstand hoorbaar. Andere nieuwkomers onder de broedvogels die we in het vogellogboek regelmatig tegenkomen, zijn de appelvink (13 maal) en de zwartkopmeeuw (6 maal). Tot de verdwijnen de soorten kunnen we de zomertaling en de kempphaan rekenen. Beide soorten werden in het vogellogboek weinig gemeld.

Gewone, schaarse soorten

Dat de vogelbevolking op de eilanden in veel opzichten afwijkt van die in grote delen van ons land, blijkt ook uit de geringe aantallen, die worden gezien van enkele gewone Nederlandse vogels. Als voorbeeld kan de matkop genoemd worden. Deze soort, die de Waddeneilanden mijdt, wordt ook in de trektijd zelden gezien. Het vogellogboek geeft maar één melding. Andere op Terschelling schaarse "gewone" soorten zijn goudvink, snor, roek en roerdomp.

Ook de boomkruiper behoort tot de soorten die op Terschelling weinig worden gezien. Hoewel het eiland enkele broedparen telt, blijft het aantal waarnemingen zeer laag. Daarentegen vallen juist de relatief hoge aantallen waarnemingen van de taigaboomkruiper op (16 meldingen). De taigaboomkruiper wordt juist in de trektijd nogal eens in de dennenbossen opgemerkt. Als we het vogellogboek mogen geloven, is de taigaboomkruiper op Terschelling zelfs vaker gezien dan de gewone boomkruiper. Waarschijnlijk is dit een wat vertekend beeld. Boomkruipers worden vaak niet gemeld, omdat vogelwaarnemers ze waarschijnlijk te gewoon achten. Anders is het gesteld met de zwarte specht. Deze soort, die in het verleden bij hoge uitzondering op de Waddeneilanden werd gezien, verscheen in 1990 op Terschelling. Het vogellogboek meldt 18 waarnemingen van deze soort in de periode 1990-1993. In werkelijkheid hebben deze

waarnemingen betrekking op 2 mannetjes, die in deze periode luidruchtig over het eiland zwierven, op zoek naar een vrouwtje. De mannetjes hebben inmiddels de pogingen weer gestaakt en zijn verdwenen.

Betrouwbaarheid

Een kritisch vogelkenner zal terecht vraagtekens plaatsen bij de vele waarnemingen van uiterst zeldzame dwaalgasten, die in het logboek worden gemeld. Soorten als baardgrasmus, Humes bladkoning, jufferkraan, kleine goudplevier, kortteenleuwerik, Pallas boszanger (4 maal!), Raddes boszanger, witbandkruisbek en wilgengors komen in het logboek voor. Uiteraard ligt de verantwoording in alle gevallen bij degene die de melding in het boek schrijft. Vaak zijn de waarnemingen gedaan door vogelspecialisten, die de waarnemingen goed gedocumenteerd hebben, en doorgestuurd naar de Commissie van de Nederlandse Avifauna of gepubliceerd in het blad "Dutch Birding". Een enkele maal heeft een vogelwaarnemer in zijn enthousiasme de beschrijving in het logboek vermeld. De zeldzaamheid wordt dan met trendy woorden als "megatick" en "thrill" omlijst. Soms haalde een waargenomen vogel de pers, meestal nadat tientallen vogelliefhebbers uit heel Nederland speciaal voor de vogel naar Terschelling kwamen. Het zijn dan de vogelwaarnemers die meer opvallen dan de vogel zelf.

Een serieus vogellogboek

Het is opvallend dat het vogellogboek van eetcafé "De Boschplaat" in de loop van de jaren een serieus vogellogboek is gebleven. Immers het restaurant wordt jaarlijks door vele duizenden mensen bezocht, waaronder de vogelwaarnemers een kleine minderheid vormen. Het boek ligt voor iedere bezoeker ter inzage en iedereen kan er zijn bijdrage aan leveren. Dit heeft echter slecht incidenteel geleid tot lollig bedoelde bijdragen van anders geïnteresseerde toeristen. Een enkele maal is de blauwe parkiet van het café als waarneming gemeld, evenals de befaamde kroet en polivinario, de oeverstruisvogel, de grauwe fietsendief, een friestallige ijsbeer en andere onzin. Gelukkig is dergelijke lolbroekerij in een zo geringe mate aanwezig, dat het niet de boventoon voert.

Het rommelige karakter van tientallen verschillende handschriften door elkaar bepalen de sfeer van het logboek. Een enkele vakantieganger uit zijn enthousiasme in de vorm van een gedicht over de door hem waargenomen vogels. En een strandbezoeker meldt de vondst van een Tourtons wenteltrap (een schelpje), voor het eerst na 56 jaar zoeken.

Alles bij elkaar genomen is het vogellogboek een bijzonder document dat niet alleen een weergave is van de vogelrijkdom van Terschelling, maar ook een voorbeeld van de typerende vogelwaarnemerscultuur zoals die tegenwoordig in ons land bestaat. Inmiddels is een begin gemaakt met een nieuw vogellogboek. Het is te hopen dat toekomstige bezoekers hun bijzondere waarnemingen zullen blijven vermelden.

Leo Bot is boswachter bij Staatsbosbeheer Terschelling, Piet Zumkehr is consulente van de Stichting Duinbehoud op Terschelling.